

A tizenhárom ember természetesen tizenháromféle értéktáblát készít, amely szemléletesen mutatja azt, hogy amíg az egyik érték valaki számára fontos vagy nagyon fontos, az lehet a másíknál veszélyes. Tisztázatlanságuk konfliktusokat idézhet elő, félreértésekre adhat okot.

A tapasztalatom az, hogy ennek a módszernek a segítségével igen jól és szemléletesen lehet érzékeltetni az emberek, esetünkben a hallgató(k) és az oktató közti kommunikációs viszonyt befolyásoló értéktényezőket.

Természetesen a *csoport tagjai részéről feltüntetett értékek* tükrözik azokat a társadalmi elvárásokat, egyéni vágyakat is, melyeket „illik nevesíteni ilyenkor”.

Az emberek közti kommunikáció — íág értelemben — minden esetben az értékek szerzését és az értékek továbbítását, másként fogalmazva „valamiféle cseréjét” szolgálja, illetve jelenti.

A konkrét gyakorlatban azonban számolni kell a kommunikációban részt vevő személyek meglévő, többnyire megtapasztalt értékeivel.

Különösen fontos figyelni ez utóbbira egy felsőoktatási intézményben munkálkodó és meghatározó szerepet betöltő oktatónak. A hallgató(k) és az oktató, és fordítva: az oktató és a diák(ok) közötti kommunikációs viszony(ok) — melyek megtapasztalt értékre épülnek, illetve azokból következnek — ugyanis sokkal nagyobb mértékben befolyásolják az oktató munka hatékonyságát, mint bármi más.

Mert másként is zárulhat a bevezetőben elmondott rövidke történet.

„ ... *Mi ez a zöld ebben a levesben?* — *kérdezi Anyu.*

— *Egy új ízesítőt fedeztem fel. Kíváncsi vagyok, ízlik-e Neked* — *felelte Anyu!*”

JEGYZETEK

- T. Kiss Tamás: A felsőoktatás „tölcseretlenítése”, avagy egy nyitott képzési modell = Új Pedagógiai Szemle, 1992. 2. sz.
T. Kiss Tamás: Jegyzetek a nevelés és demokrácia néhány összefüggéséről = Módszertani Közlemények, 1992. 1. sz.
T. Kiss Tamás: Karácsony Sándor pedagógiai nézeteiről néhány idézet tükrében = Módszertani Közlemények, 1993. 2. sz.

DR. FARKAS OLGA

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
Szeged

A házi feladatról

I.

Az iskolával, az iskolaválasztási lehetőségekkel kapcsolatos reklámok, hirdetések napjainkban mind gyakoribbá, egyre megszokottabbá, elfogadottabbá válnak.

A napokban azonban elgondolkodtató hirdetés került a kezembe. Egy fővárosi gimnázium „több mint lehetőségként” ajánlja: „ ...házi feladat csak idegen nyelvből!”.

Elsősorban ez a „jó hír” ösztönzött arra, hogy közreadjam egy korábbi vizsgálatomat.

Ez a munka a házi feladat problémakörének csak egy elemét: az ellenőrzés és a tanulás eredményességének összefüggését elemzi, mégis fontosnak tartom, hogy ennek kapcsán ráirányítsam a figyelmet az egyre háttérbe szoruló otthoni munkára.

A közel másfél évtizede megjelent Pedagógiai Lexikon megfogalmazása ma talán aktuálisabb, mint valaha. Nevezetesen: „A házi feladat a tananyag feldolgozásának menetében minden olyan feladat, amelyet a tanítási időn kívül ... otthon ... egyéni munkával végeznek el a tanulók ... Az oktatási folyamat megtervezésének jelenlegi gyakorlata szerint az új ismeretek közvetítése, elsődleges rögzítése és alkalmazása a tanítási órákon valósul meg; az ismeretek megszilárdítása, emlékezetbe vésése, valamint további gyakorlása a tanulók otthoni feladata. Egyes esetekben nem az előző óra tartalmához csatlakozik, hanem a következő órán végzendő munkát — anyaggyűjtéssel, megfigyeléssel stb. — készíti elő. A házi feladatok eredményes megoldásának a megfelelő tárgyi tudáson kívül az a feltétele, hogy a tanulók jól szervezzék meg otthoni munkájukat, ismerjék és alkalmazzák a tanuláshoz, a feladatok megoldásához helyes módszereit. Ezért a tanár nemcsak a soron levő házi feladat előkészítésével, hanem még inkább az illető tantárgy hatékony tanulási módszerének bemutatásával és gyakorlásával segítheti a tanulók otthoni munkáját.” [1]

A hatékony, eredményes, illetve időtakarékos tanulás kérdése ma már nemcsak az iskolai oktatás problémája. Napjaink társadalmi-gazdasági változásai egyre többünket késztetnek arra, hogy megtanuljunk tanulni, hogy megteremtjük a sikeres és gyors tanulás alapvető feltételeit.

A tanulásról szóló, közelmúltban megjelent könyvében Oroszlány Péter a házi és iskolai munka összefüggéséről így ír:

„... az iskolai figyelem az eredménynek elengedhetetlen feltétele. Kissé triviális hasonlattal élve, a szellemi táplálékot az iskolában esszük meg, otthon csak megemésztjük. Az otthoni munka tulajdonképpen csak az iskolában szerzett ismeretek átisméltése, bevésése. Az írásbeli feladatok célja a tanultak begyakorlása, elmélyítése, néha előkészítés a következő óra anyagának megértéséhez.” [2]

A fentiekkel egyetértve az általam vizsgált probléma arra a tanári tapasztalatra épül, hogy az *ellenőrzés hiánya* — különösen a házi feladatok esetében — a *tanulás eredményeinek fokozatos romlásához* vezet. Vizsgálatomban arra szeretnék választ kapni, hogy

- milyen legfontosabb mutatók mentén fogalmazható meg a házi feladat ellenőrzésének és a tanulás eredményességének összefüggése;
- hogyan befolyásolja az állandó ellenőrzés a különböző életkorú tanulók tanulmányi munkáját, vannak-e az egyes osztályoknak eltérő jellemzői;
- milyen jellemző következményei vannak az ellenőrzés elmaradásának?

A vizsgált minta

A vizsgálatban egy szegedi általános iskola közel félezer tanulója vett részt.

évf.									
oszt.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	
a	21	21	25	34	20	30	21	26	
b	14	15	22	26	28	26	29	30	
c	—	—	—	—	19	30	22	23	
össz:	35	36	47	60	67	86	72	79	482
hiányzók:	1	3	1	1	3	3	3	3	18

Tagozatos osztályok: 3/a, 4/b, 5/b, 6/c, 7/b és a 8/c osztály. Nevezett osztályok olasz nyelvet tanulnak.

A vizsgálat módszere

Az adatokat kérdőív, illetve beszélgetés segítségével gyűjtöttem. A kérdőív (lásd a mellékletben) azonosító és általános adatokat, valamint a tanulás eredményességére vonatkozó kérdéseket tartalmazott.

A feldolgozás során az alábbi *számításokat* végeztem, de a terjedelmi korlátok miatt többségükre csak utalok.

- A kauzális adatok százalékos viszonyszámai (a tanulók neme, a testvérek, illetve az egy háztartásban élő testvérek száma) osztályonként
- A szülők foglalkozásainak százalékos viszonyszámai
- A válaszok előfordulási gyakorisága kérdésenként és évfolyamonként
- Az idősor viszonyszámai a 4-es, 5-ös tanulmányi eredményű tanulókra nézve
- A gyenge tanulmányi eredmény és a „néha” ellenőrzés korrelációs együtthatójának kiszámítása
- A jó (4-es, 5-ös) tanulmányi eredmény és a rendszeres ellenőrzés korrelációs együtthatója.

A feldolgozott adatokat grafikonok segítségével tettem szemléletesebbé.

Megjegyzem, hogy a kérdőívben külön gyűjtöttem arra vonatkozó adatokat, hogy osztályonként milyen a fiúk és a lányok aránya. Arra voltam kíváncsi, hogy a lányok „szorgalmasabb” volta mennyiben tükröződik eredményeikben.

A lányok aránya az 1—3. évfolyamon a legmagasabb, különösen kiemelkedő az 1. osztályban. Alacsony a számuk a 4., 6. és a 8. osztályban.

A testvérek száma befolyásolja az ellenőrzésben résztvevők számát. Egy-egy idősebb testvér meghatározó szerepet tölt be abban, hogy segítséget nyújtson. A tanulók döntő többségének egy testvére van. A nyolcadikosok harmadrészének kettő.

A nagyszámú válások miatt külön számba vettük, hogy a gyerekek milyen arányban élnek külön háztartásban.

A vizsgálatban részt vett tanulók anyja (nevelőanyja) közel negyedrésze szellemi dolgozó, negyedrésze betanított munkás. Az 1—2. osztályban nincs egyetlen értelmiségi vezető sem, számuk a további osztályokban is elenyésző.

Az apák (nevelőapák) között viszont a 2—3. osztályban nincs értelmiségi vezető. Magas a számuk a szakmunkásoknak és a betanított munkásoknak.

A házi feladat — egy tanítási nap tükrében

A vizsgálat napján azt kérdeztük tanulóinktól, hogy a mai napra mely tantárgyból (tantárgyakból) volt házi feladat, és ki ellenőrizte. (Célszerűségi okokból a kérdésekre adott válaszokat összevontuk.)

Megállapítható volt, hogy a házi feladatok számát nem egységesen ítélték meg a gyerekek. Pl. voltak osztályok, ahol ötféleképpen ítélték meg az aznapi szóbeli és írásbeli feladataik számát!

Az elkészített házi feladatot ellenőrizhette:

- (1) szülő
- (2) szaktanár
- (3) napközis tanár
- (4) testvér
- (5) felelős (tanuló)
- (6) senki
- (7) egyéb

A Dokumentumtárunkban meglévő vizsgálati anyagok alapján megállapítottuk, hogy a szülői ellenőrzés száma az 5. osztályban a legmagasabb, a 8. osztályban a legalacsonyabb.

Meglepően alacsony a szaktanári ellenőrzések száma. Öt évfolyamon például ezen a napon *egyetlen szaktanár sem ellenőrizte a feladatokat!* (1., 2., 3., 5. és 8. osztály.)

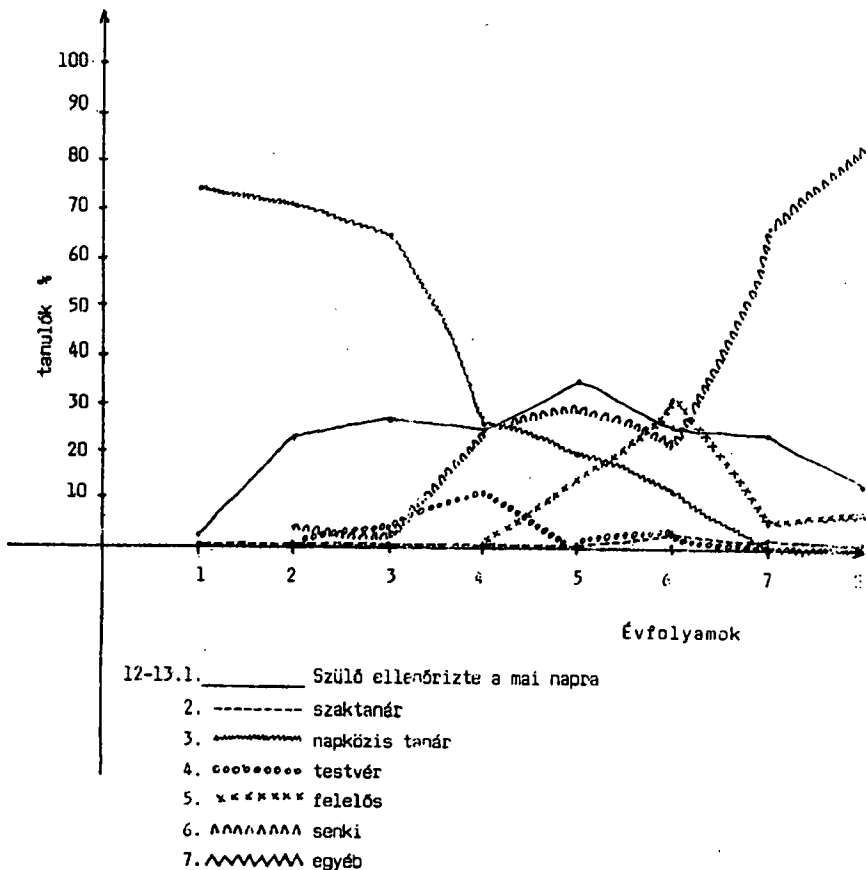
A napközis tanárok szerepét meghatározza, hogy a napközis tanulók száma az alsó tagozatban a legmagasabb. Figyelemre méltó azonban, hogy a 7. és 8. osztályos évfolyamon egyetlen tanár sem látta a házi feladatokat.

A feltételezettnél alacsonyabb a testvéri ellenőrzések száma. A legtöbben a 4. osztályban ellenőrzik a feladatokat. (Ez bizonyára azzal is magyarázható, hogy ebben az osztályban a legmagasabb a testvérek száma.)

Tanulóságosak azok az eredmények, amelyek tükrözik: milyen arányban fordul elő az, hogy a házi feladatot senki sem ellenőrzi:

4. osztály	23,00%
5. osztály	26,74%
7. osztály	69,44%
8. osztály	82,27%

Az adatokat külön grafikonon is bemutatjuk:

Jól érzékelhető az a tendencia, hogy a tanárok szerepe évfolyamonként csökken, és növekszik azoknak a gyerekeknek a száma, akinek senki sem ellenőrzi a házi feladatát.

Az egész évi munka ellenőrzését jellemző mutatókról tanulmányunk második részében szólnunk.

MELLÉKLET

(A tanulói kérdőív)

A házi feladat ellenőrzésének és a tanulás eredményességének összefüggése

Azonosító adatok:

1. Az iskola sorszáma:

2. Az iskola székhelye:

3. Az osztály sorszáma az iskolán belül:

4. A tanuló sorszáma az osztályon belül:

Általános adatok:

5. A tanuló neve:

6. Születési éve:

7. Édesanyád (nevelőanyád) foglalkozása:

8. Édesapád (nevelőapád) foglalkozása:

9.1. Testvéreid, féltestvéreid száma:

9.2. Veled egy háztartásban élő testvéreid száma:

Tanulmányi eredmény

10. Az utolsó félévben elért tanulmányi eredményed:

Kedves Tanuló!

A továbbiakban arra vagyunk kíváncsiak, hogy ki, mikor, milyen módon szokta ellenőrizni a házi feladatodat. Szeretnénk azt is megtudni, hogy neked mi erről a véleményed.

Kérünk, hogy őszinte válaszaidal segítsd munkánkat. Közreműködésedet köszönjük.

11. A mai napra mely tantárgyból (tantárgyakból) volt házi feladat? (Tantárgyanként: írásbeli, szóbeli)

.....

.....

12. Ha volt mára házi feladat, írd ide, ki ellenőrizte az elkészítését? (Szülő, szaktanár, napközis tanár, testvér, felelős, senki, egyéb.)

.....

.....

13. Ha mára nem volt házi feladat: gondolj vissza az utolsó házi feladatra! Írd ide, ki ellenőrizte!

.....

.....

14. Gondold végig, hogy ebben a tanévben mi volt a legjellemzőbb a te munkád ellenőrzésében! A megfelelő választ húzd alá!

— rendszeresen ellenőriztek

— többször, de nem rendszeresen

— néha előfordul, de nem jellemző

— soha nem szokott senki ellenőrizni

— egyéb, mégpedig:

IRODALOM

[1] Nagy Sándor főszerk.: Pedagógiai Lexikon. 1977. II. kötet 117.

[2] Oroszlány Péter: Könyv a tanulásról. AKGA 1993. 27.

